

ÖZET

BOSNALI ATFÎ AHMED EFENDİ'NİN ŞERH-İ TUHFE-İ ŞÂHİDÎ'Sİ (İNCELEME-TENKİTLİ METİN-SÖZLÜK-DİZİN)

Hasan EKİCİ

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mart 2017

Danışman: Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK

Klasik Türk edebiyatının didaktik eserlerinden biri olan manzum sözlükler, hacimce küçük ama içerik bakımından zengin eserlerdir. Bu eserlerin kaleme alınışının temelinde eğitime yeni başlayan çocuklara, kabiliyetlerine göre yabancı bir dildeki sözcükleri öğretme amacı vardır. Ayrıca bu tür eserler, nazım yoluyla birtakım gramer kuralları, vezin ve aruz bilgileri ihtivâ etmeleri bakımından önem taşımaktadır. Bu sözlüklerde sıbyân mekteplerinde okuyan öğrencilerin edebiyat, kültür, vezin, kelime ve şiir bilgisinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Manzum sözlüklere yazılan şerhler ise birtakım yanlış okumaların, bilgilerin düzeltilmesi amacıyla kaleme alınan ayrıntılı eserlerdir. Türk edebiyatında en çok şerh edilen manzum sözlük, Şâhidî'nin *Tuhfe-i Şâhidî* adlı eseridir. Bu esere yazılan manzum sözlük şerhlerinden biri de Bosnalı Atfî Ahmed Efendi'nin kaleme aldığı *Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî*'dir. Tezimizin konusu olan bu çalışma dört ana başlıktan oluşmaktadır: Giriş bölümünde, klasik Türk edebiyatında manzum sözlük yazma geleneği, klasik şerh, manzum şerh metodu ve manzum sözlüklere yapılan şerhler hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Atfî'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri tanıtılmış, ikinci bölümde eserin adı, yazılış tarihi, yazılış sebebi, şerh metodu ve içerik özellikleri incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise nüshaların tanıtımı, tenkitli metin oluşturulurken izlenen yol hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca bu bölüm transkripsiyonlu metin, sözlük, sonuç ve özel isimler dizininden meydana gelmektedir. Eserin tıpkıbasımı da son kısma eklenmiştir. Çalışma neticesinde *Tuhfe-i Şâhidî* adlı manzum sözlüğün Atfî tarafından nasıl yorumlandığına, bu yüzyılda yaşamış bir şârihin beyitlerdeki kelime ve kavramlara yaklaşım tarzına ve 18. yüzyılda hâkim olan sanat, kültür, tarih ve edebiyatla ilgili açıklayıcı bilgilere ulaşılabacaktır.

Anahtar Kelimeler: Farsça-Türkçe Manzum Sözlük, Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî, Bosnalı Atfî Ahmed Efendi.